

Druhá přednáška.

Dornach, 30. listopadu 1918.

Abstrakce a skutečnost v sociální.

Rudolf Steiner

Pozorujete-li podklad naší anthroposoficky orientované duchovní vědy ve vztahu k jiným nyní se objevujícím světovým názorům - a je jich hodně - tak budete muset shledat mezi jiným jeden charakteristický znak, to je to, že se tato anthroposoficky orientovaná duchovní věda jako světový a životní názor namáhá, aby to, co se snaží vyvíjet ze zkoumání duchovních světů, aby aplikovala na veškerý život, na vše to, co může člověka v životě potkat. A kdo má smysl pro to, co je podstatné, na čem právě záleží v naléhavých a palčivých otázkách a impulsech naší přítomnosti, ten si bude moci získat snad také porozumění pro to, že právě v oblasti spojení velkých idejí světového názoru s bezprostředním životem spočívá to, čeho je tak nesmírně zapotřebí pro současnost a nejbližší budoucnost. Neboť mezi důvody, které přivodily dnešní katastrofální situaci lidstva, je jeden nikoli z těch nejmenších ten, že světové názory lidí - ať již kořeny v religiozitě, ať již ve vědeckosti nebo v estetice - všechny během dob poněkud ztratily souvislost se životem. Existovala jaksi touha, mohlo by se říci perverzní touha, která chtěla oddělit tak zvaný všední praktický život v jeho nejširším okruhu od toho, o co se usilovalo k uspokojení vlastních potřeb v oblastech náboženských, oblastech světového názoru. Pomyslete jen jednou, jak život v posledních staletích nabyl postupně té podoby, že lidé v zevním světě jen tak chodili, byli tak zvanými „praktickými lidmi, zařizovali si život podle „praktických“ zásad, a potom každý den asi půl hodiny, více či méně, nebo vůbec ne. nebo k tomu používali neděli, aby uspokojili potřeby srdce, duše, které směřovaly k tomu, aby našly souvislost s božským duchovním, jež proniká svět.

Zcela jiné to bude, až se anthroposoficky orientovaná duchovní věda usídí v myslích a srdcích, bude tomu tak, že z tohoto světového názoru budou prýštit myšlenky, které se dají uplatnit v nejbezprostřednějším životě, které nás učiní způsobilými k tomu, abychom posuzovali život ve všech oblastech s hlubším porozuměním. Princip nedělního odpoledního kázání nemá být nikterak principem našeho světového názoru anthroposoficky orientovaného, nýbrž náš celý život ve všech dnech týdne a také v neděli odpoledne má být proniknut tím, co může dát anthroposofický světový názor člověku. Poněvadž tomu až dosud tak nebylo až do našich dnů, dostal se svět ovšem do chaosu. Nedbalo se toho, aby se

pozornost zaměřila na to, co se opravdu děje v nejbližším okolí a dnes jsou lidé překvapeni, že se zřetelně ukazují následky toho, co takto přehlédli. V budoucnu budou lidé ještě více překvapeni, protože se tyto následky ukáží ještě zřetelněji.

Dnes bychom právě neměli v žádném případě odvracet pozornost od toho, co se tu po celé Zemi v lidstvu připravuje. Měli bychom se pokusit pomocí úsudků, které nám umožňují prohlédnout velké impulsy jdoucí světovým děním, proniknout do toho, co dnes stojí před myslí lidí zčásti tak záhadně a co hrozí proměnit sociální strukturu v chaos. Nemělo by se dále pokračovat tím způsobem, že necháme všechno běžet, jak to právě běžet chce, aniž se pokusíme proniknout do těch věcí zdravým úsudkem.

Musí se přestat se zásadou, která praví. To je něco všedního, to je profánní, to patří k zevnímu životu, od toho se člověk odvrací a zaměřuje pohled na věci božsko-duchovní. To musí pominout! Musí nadejít doba, kdy i věci nejvšednější jsou uváděny v souvislost se sférou božsko-duchovní, a v níž se nepohlíží jen z nejabstraktnějších stanovisek na věci, které jsou čerpány z duchovního života. Během těchto pozorování jsem řekl, že příznivý obrát v sociálním hnutí může nastat jen tím, že vzroste zájem, který má jednotlivý člověk o druhého člověka. Sociální struktura je právě strukturou, která lidi společensky spojuje. Muže se uzdravit jen tím, že se člověk cítí opravdu uvnitř této struktury, je uvnitř ní vědomě. A je to nezdravé v současné době a to dovedlo ke katastrofě, že lidé ztratili ze zřetele, aby si získali nějaké vědomé smýšlení o tom, jakým způsobem jsou začleněni do sociálního společenství. Zájem, který nás spojuje jako člověka s jinými lidmi, pominul, přestože lidé často věří, že takový zájem mají. Laciná theosofická zásada: Miluji všechny lidi, mám zájem o všechny lidi - ta to nevyřeší. Neboť je abstraktní a nedosahuje do reálného života. A o toto zasahování do reálného života jde: to je třeba hlouběji chápat. Nepochopení reálného života bylo přece charakteristické pro poslední staletí. Tato poslední staletí, aniž lidé ten proces sledovali, navodila dnešní stav a budou navozovat i stav budoucí. Nejde to jinak v dějinách, v dějinném vývoji lidstva, než že lidé to, co se děje mezi nimi v sociálním životě, doprovázejí také myšlenkově. Ale události, které se odehrávají již poměrně dlouhou dobu, nelze doprovázet myšlenkově jinak, než že si pro jisté úkazy získáme zdravý smysl. Objektivnímu pozorovateli se až příliš zřetelně ukázalo, že se skoro po celém světě vládlo, řídilo atd., podle zásad, které vlastně již po staletí byly zastaralé, kdežto život v posledních staletích ovšem pokročil. Něco podstatného, co vstoupilo do vývoje lidstva, je moderní industrialismus, který vytvořil celý moderní proletariát. Ale tento vznik moderního proletariátu, ten nebyl doprovázen myšlenkami. Vedoucí stavy žily postaru, zařizovaly si své vedoucí pozice tak, jak byly po staletí zvyklé si je zařizovat a aniž něco učinily, aniž by byly proces světových dějin doprovázely myšlenkami, vyvinul se na podkladě skutečností, na základě reálného dění moderního proletariátu, vyvinul se ze vzniku moderního industrialismu, který v podstatě začal s mechanickým tkalcovským stavem a se spřádacím strojem v 18. století. A na tom, co po světě v hlavách moderního proletariátu - říkejte tomu třeba „straší“, závisí světově historicky osud dneška a nejbližší budoucnosti. Neboť tento proletariát usiluje o moc, o většinu a bude třeba pohlížet na něj v jeho činech jako na výsledky přírodních nutností, jako na elementární události, nikoli jako na něco, co lze kritizovat, co se nám líbí či nelíbí, o čem se mluví podle toho, jak to či ono činí takový či onaký dojem, musí se na to naopak pohlížet jako na zemětřesení nebo na mořskou záplavu a podobně.

Nyní především vidíme, jak se připravuje to, co vzchází z moderního proletariátu nebo snad - lépe řečeno - co vzchází z tendencí a pocitu moderního proletariátu, jakoby bitku předních strážů, abych tak řekl, pozorujeme to, co před nás z jisté strany předstupuje v ruském bolševismu. Tento ruský bolševismus - už jsem to častěji řekl - se ovšem nehodí k prapůvodnímu charakteru nízkého národa. Byl tam zanesen zvenčí. Ale na tom přece nezáleží, chceme-li pohlížet na skutečnosti, neboť už jednou existuje na velkém území, které bylo kdysi carovou říší a je nutno na něj pohlížet jako na přírodní úkaz, jako na přírodní úkaz, který má v sobě tendenci stále více a více se rozpínat. Je třeba především, pohlížíme-li na něco takového, jako je ruský bolševismus, nepřihlížet k průvodním úkazům. Musíme pohlížet na to podstatné: Že začal právě v roce 1917, že se u něj ukazuje snad ten či onen vnější jev, pro to byly třeba rozhodující bezprostřední důvody. Řekl jsem vám, že nikoli bez účasti na bezprostředním vypuknutí bolševismu byla dokonce Ludendorffova bezmocnost a ještě jiné různé věci. Leč to vše se musí odsunout stranou, chceme-li ty věci pozorovat plodně, a musíme vidět impulsy, které v tomto ruském bolševismu žijí. Musíme se již jednou zcela suše otázat. Co chce tento ruský bolševismus a jak se začleňuje do celkového vývoje lidstva? Neboť není přece pochyb, že to není snad jev prchavý, pomíjivý, nýbrž jev hluboko zasahující, světově-historický. A je mimořádně důležité předestřít jednou před sebe základní sociální strukturu, jak si ji jako obraz vytváří tento ruský bolševismus, abychom mohli pozorovat, jak jaksi vzchází z hlubších světových impulsů.

Nuže, pohlížíme-li na základní vlastnosti tohoto ruského bolševismu, pak musíme říci, že především usiluje o to, aby zničil, odstranil ze světa to, co jsme ve smyslu marxismu charakterizovali jako buržoazii. To je jakási stěžejní zásada: Vymýt od základu vše, co během dějinného vývoje vzešlo jako buržoázní kultura, jako buržoazie, vymýt to z vývoje lidstva jako něco podle jejich názoru škodlivého. K tomu mají vést různé cesty. Především překonání všech třídních rozdílů u člověka. Takovým věcným překonáním rozdílů třídních a stavovských, jak jsem vám je včera předestřel, se ovšem bolševismus nezabývá. On sám přece myslí naprosto měšťácky. A to co jsem vám včera předestřel, není míněno měšťácky ale lidsky. Bolševismus chce svým způsobem překonat rozdíly třídní, rozdíly stavovské. Nyní si říká: Současné státy jsou ve své struktuře vybudovány z měšťáckého životního pojetí. Proto musí pryč zmizet formy současných států. Musí se pryč všechno, co je v současných státech přívěskem měšťáctví, jako například uspořádání policie, uspořádání armády, uspořádání justice, to vše pryč musí zmizet. Co tedy vytvořilo měšťáctvo pro svou bezpečnost, pro svou jurisdikci, to musí zmizet, zmizet i s měšťáctvím samým. Celá organizace sociální struktury musí přejít do nízkého proletariátu. Tím stát, jak až dosud existoval musí odumřít a proletariát bude spravovat veškerou lidskou strukturu, veškeré společenství, veškeré společenské soužití. Toho se nemůže dosáhnout pomocí starých zařízení, které si právě vytvořilo měšťáctví, toho se nemůže dosáhnout snad tím, že by se volilo do říšských sněmů nebo do jiných zastupitelských orgánů podle toho či onoho práva, jak se to dělalo v měšťáckém pojetí života, neboť kdyby se takové zastupitelské orgány volily dále, pokračovalo by v nich jen měšťáctví. Tedy se všemi takovými zastupitelskými orgány, ať již podle toho či onoho práva, se nedospěje k cílům, o něž se tu usiluje. Proto jde o to, aby se vskutku nejprve uplatnila taková opatření, která vycházejí z proletariátu samého, která nemohou

vyrůst v žádné měšťácké hlavě, protože měšťácká hlava nevyhnutelně může činit jen taková opatření, která je třeba přemoci, nýbrž je třeba činit taková opatření, která mohou přicházet jen z proletářské hlavy. Proto nemůže vycházet správa, z nějakého národního nebo státního shromáždění, nebo z něčeho takového, nýbrž pouze a jedině z diktatury proletariátu: to znamená, že se celá sociální struktura musí převést do diktatury' proletariátu. Jen proletariát bude mít smysl pro to, aby měšťáctví opravdu odstranil ze světa. Neboť měšťáctvo, které, kdyby zasedalo v zastupitelských sborech, by nemělo žádný smysl pro to, aby sebe sama odklidilo ze světa, kdežto přece jde o to. aby měšťáctvo, aby buržoazie byla zbavena práv. Proto mohou mít vliv na sociální strukturu jen ti lidé, kteří jsou v pravém slova smyslu proletáři, to znamená jen ti, kteří konají práci, kteří prospívají celé společnosti. Žádné volební právo nesmí mít tedy ve smyslu tohoto světového názoru ten, kdo si nějakou formou dává prokazovat služby od jiných lidí, které za to platí. Tedy, kdo lidi zaměstnává, kdo je pro sebe najímá do práce, kdo jim za jejich služby nějak platí, nemá žádné právo, aby se nějak zúčastnil sociální struktury, nemá tedy ani žádné právo volební. Právě tak nemá žádné volební právo ten, kdo žije z úroků svého jmění, kdo je tedy poživitelem úrokového důchodů. Právě tak nemá volební právo ten, kdo je obchodníkem, kdo tedy nekoná manuální práci, nebo kdo je meziobchodníkem. Tedy všichni lidé, kteří žijí z úroků, kteří zaměstnávají jiné lidi a platí je, obchodníci a meziobchodníci nemohou být vládními orgány, když vládne diktatura proletariátu. V této diktatuře proletariátu není žádná svoboda slova, žádná svoboda shromažďovací, žádná svoboda spolčovací: konat shromáždění a organizovat se smějí naopak jenom ti, kteří konají manuální práci. Všem ostatním je zakázána svoboda slova, svoboda shromažďovací, právo organizovat se do společností a spolků. Právě tak se těší svobodě tisku jen ti, kteří konají manuální práci. Tisk buržoazie se potlačí, není trpěn. To jsou asi takové zásady, které mají určovat, řekl bych, dobu přechodu neboť když budou tyto zásady po nějakou dobu platit - to si slibuje proletářský světový názor od svého počínání - zbude tu už jenom pracující lidstvo. Bude tu už jen proletariát. Měšťáctvo bude vyhlazeno.

Těmto věcem, které mají význam pro přechodnou dobu, přistupují pak ty věci, které mají trvalý význam. K těm patří například všeobecná pracovní povinnost. Každý člověk je povinen konat nějakou práci, která prospívá celku. Převratná zásada, která rovněž platí trvale, je zrušení soukromého vlastnictví pozemků. Větší statky se předají zemědělským komunám. Soukromé vlastnictví pozemků nemá podle proletářského světového názoru v budoucnosti existovat. Průmyslové podniky, podnikatelské provozy se vyvlastní, přecházejí do správy společnosti, jsou spravovány centralizovanou dělnickou správou: v jejím čele pak stojí nejvyšší rada pro národní hospodářství, to je právě bolševismus v Rusku. Banky se zestátní, zavede se všeobecné účetnictví, které bude zahrnovat všechn společný majetek, podchycovat všechnu produkci. Všechn zahraniční obchod společného hospodářství, bude společný, všechny podniky se tedy zestátní.

To jsou zhruba zásady, které tvoří ideál Trockého a Lenina. A z nich vidíte vycházet, řekl bych, stěžejní body toho, co dnešní proletariát chce.

Tím ovšem není ještě dáno, že si dáváme denně novinami vypravovat. že bolševismus činí tolik a tolik krvavých činů. Srovnáme-li krvavé činy způsobené bolševismem, s činy, které učinila tato válka, pak jsou krvavé činy bolševismu samozřejmě maličkovitými. Jde o to vidět, co

bylo přehlédnuto, co bylo opomenuto, aby se v budoucnu vývoj lidstva sledoval myšlením. Je přece třeba pozorovat nejprve duševně a pak duchovně tu věc, která tak těsně souvisí s celým dalším vývojem lidstva. To má být právě úkolem duchovní vědy zaměřit se také na tyto věci opravdu duchovně a duševně. Musí pominout doba, kdy ztrouchnivělé řeči pastorského a farářského hospodaření kázaly každou neděli lidem z kazatelen teoretické haraburdí bez souvislosti s životem k tak zvanému prohrání duší. Naproti tomu musí začít to, že každý, kdo se chce účastnit duchovního života, je povinen do tohoto života nahlížet, být s tímto životem v bezprostředním spojení. Nemalou měrou se na neštěstí současnosti podílí to, že se dlouhou dobu právě ti, kteří spravovali náboženské city lidstva ze svého místa, ze svých kazatelen, kázali dolů věci, které vlastně už nestály žádným způsobem v nějaké souvislosti se životem, pronášeli řeči, které se pronášely jen proto, aby se lidem pronášelo pro jejich srdce a pro jejich duše spotřebované haraburdí, které se lidí přece jenom příjemně dotklo, které však do života nezasáhlo. Proto je život bez Boha, proto zůstal bez ducha a konečně dospěl do chaosu. Hledejte příčinu četných dluhů, které se dnes musí zaplatit, v právě pošetilém řečnění těch, kteří měli například spravovat náboženské city a kteří nebyli v žádné souvislosti se životem. Čeho dosáhli z toho, co se má stát v době, v níž se vyvinulo zcela nové lidstvo v podobě proletariátu, čeho dosáhli tito lidé, kteří zvěstovali z kazatelen zbytečnosti, takové zbytečnosti, po kterých lidé jen toužili, protože se chtěli dát klamat různými ilusemi o pravých realitách života? Časy jsou vážné a na věci je nutno vážně pohlížet. Jestliže říkáme, že lidé musí vyvinout vnitřní zájem jeden pro druhého, tak se to nesmí brát jenom ve smyslu takového myšlení, jak se to říkává při nedělních odpoledních kázáních, nýbrž se to musí pojímat tak, jak to hluboce poukazuje do sociální struktury současnosti. Vezměte konkrétní příklad: Kolik je dnes lidí, kteří mají zcela abstraktní konfusní představu o životě, o svém vlastním osobním životě! Když se například otáží: „Jak žiji?“ - Zpravidla to nečiní, ale kdyby to přece jen někdy učinili - pak si řeknou: „Nu přece ze svých peněz! Mezi těmi, kteří si řeknou: ze svých peněz, jsou mnozí, kteří tyto peníze zdědili například po svých rodičích a věřím jim, že žijí ze svých peněz, které zdědili po svých otcích. Ale, moji milí přátelé, z peněz se vůbec nedá žít. Peníze nejsou něčím, z čeho by se dalo žít. Tu je třeba nejprve začít přemýšlet. A tato otázka souvisí těsně se skutečným zájmem, který má jeden člověk o druhého. Kdo tu věří, že může žít z peněz, které zdědil nebo jiným způsobem dostal, pokud ty peníze nedostal na základě práce, jak je to dnes obvyklé, kdo tak žije a věří, že může žít z peněz, ten nemá žádný zájem o své bližní, protože z peněz nemůže nikdo žít. Člověk musí jíst a co sejí, to musí nějací lidé svou prací připravit, člověk se musí odívat, to, co si obléká, to musí lidé vyrobit. Abych si mohl obléknout kabát nebo kalhoty, musí lidé po dlouhé hodiny vynakládat svou pracovní sílu, aby to umožnili. Ti pracují pro mne. Z toho žiji, nikoli ze svých peněz. Mé peníze nemají žádnou jinou hodnotu, než že mi dávají moc, abych používal práce jiného člověka. A jaké jsou dnes sociální poměry, začínáme teprve tehdy mít zájem o své bližní, když si na tuto otázku patřičně odpovíme, když v duchu vidíme, jak tolik a tolik lidí musí pracovat, tolik a tolik hodin, abych já mohl žít v sociální struktuře. Nejde o to, abychom se kochali tím, že řekneme: Miluji lidi. - Lidi nemiluje ten, kdo věří, že žije ze svých peněz a nepředstavuje si ani v nejmenším, jak lidé pro něj pracují, aby měl vůbec minimum pro život.

Ale tato myšlenka, že pracuje tolik a tolik lidí, abychom měli životní minimum, taje nerozlučitelně spojena s jinou myšlenkou, že to máme opět společnosti vrátit, nikoli v

penězích, nýbrž opět prací, vrátit co jiní pro nás prací vytvářejí. A teprve když se cítíme povinni to kvantum práce, které pro mne bylo vykonáno, také opět vrátit zpět v nějaké formě, teprve potom máme zájem o své bližní. Že dáváme svým bližním své peníze, to znamená, že své bližní můžeme vodit jako na provázku, jako v otrockých poutech, že je můžeme donutit, aby pro nás pracovali. Což nemůžete ze své zkušenosti sami dát odpověď na otázku: „Kolik lidí uvažuje o tom, že peníze jsou jen poukázkou na lidskou pracovní sílu, že peníze jsou jenom mocenským prostředkem? Kolik lidí vidí v duchu, že by tu vůbec nemohli být v tomto světě, aniž, by vděčili práci jiných lidí za to, co pro svůj život požadují?“ Cítit se dlužným, vůči společnosti, v níž žijeme, to je začátek onoho zájmu, který musí být požadován pro zdravé sociální uspořádání.

Tyto věci si musíme již jednou uvážit, jinak se vznášíme nezdravým způsobem do výšin spirituálních abstrakcí a nikoli zdravým způsobem od skutečnosti fyzické ke skutečnosti duchovní. Nedostatek zájmu o sociální strukturu, ten právě charakterizuje poslední staletí. Neboť v posledních staletích se postupně vyvinul lidský zvyk, že lidé vlastně rozvíjejí zájem ve vztahu k sociálním impulsům jenom tehdy, když jde o jejich vlastní velectěnou osobnost. Více či méně bylo různými oklikami vše jen pro jejich vlastní osobnost. Zdravý sociální život je možný jen tehdy, když se tento zájem o vlastní velectěnou osobnost rozšíří na zájem vskutku sociální. A v tomto ohledu se již buržoazie může tázat: Co jsme promeškali? Uvažme jednou toto. Existuje nějaká duchovní kultura, existují kulturní díla. Chci vybrat jednu věc. Otažme se: Kolika lidem jsou tato umělecká díla přístupná? Nebo se raději otažme: Kolika lidem tato umělecká díla nejsou vůbec přístupná? Pro kolik lidí tu vůbec nejsou tato umělecká díla? Ale vypočtete nyní, kolik lidí musí pracovat, aby tu taková umělecká díla mohla být? Někaké umělecké dílo je v Římě, nějaký buržoa může do Říma cestovat. Spočítejte si jen, kolik toho musí napracovat pracující atd., atd., atd., Ono „atd.“ nemá vůbec konce, - aby buržoa mohl jet do Říma a podívat se na něco, co tu je pro něj, protože je buržoa, co tu není pro všechny ty lidi, kteří nyní začnou uplatňovat své proletářské životní pojetí. To se vyvinulo právě uvnitř buržoazie, že vychutnávat takové věci je něčím samozřejmým. Ale na takový' požitek by se vlastně nemělo nikdy pohlížet jako na něco samozřejmého. Mělo by se na to pohlížet takřka jako na sociální hřích, když člověk něco takového vychutnává, aniž za to vrátí společnosti ekvivalent v té podobě v níž to dovede, ale v nějaké podobě. Nic by nemělo zůstat nezužitkováno pro celou společnost. V přírodním a duchovním řádu nespočívá, že by se něco mělo celé společnosti odpírat. Čas a prostor jsou jenom umělé překážky, nikoli skutečné překážky. Tyto věci jsou spojeny s určitým místem, ty se mohou všude napodobit, ty mohou být přístupny všem lidem. A ty věci, které mohou být rozmnoženy, ty nejsou vázány na určité místo, ty mohou - to je zcela všeobecný zákon - být přivezeny kamkoli. To je přece jenom jakýmsi přívěskem či výhonkem buržoazního světového názoru, že Sixtinská madona stále jenom visí v Drážďanech a že ji mohou spatřit jen ti lidé, kteří mohou do Drážďan přijít. Neboť ona je přenosná, může být převážena po celém světě a může být postaráno o to - uvádím to jen jako příklad - aby to, co užívá jeden, mohl užívat i druhý.

Uvádím jeden příklad, ale uvádím vždy takové příklady, které jsou právě příklady za vše ostatní. To znamená, že se z toho zcela vysvětlují i jiné věci. Vidíte, stačí jen zaměřit se na něco takového, pak se dotkneme celé spousty věcí, o nichž lidé vlastně dále nepřemýšleli, nýbrž je brali jako něco samozřejmého. Dokonce v našem kruhu, kde jsou nám tyto věci

známé, se ne vždy uvažuje o tom, že všechno, co přijímáme, podmiňuje, abychom ekvivalent za to odevzdali společnosti, abychom to pouze neužívali.

Nyní se vám vynoří jistá otázka ze všeho toho, co jsem nyní uvedl jako jednotlivé příklady, které by se mohly nikoli zestonásobit nýbrž ztisícínásobit, totiž otázka: Ano, jak se to má vše zařídit jinak? Když peníze jsou vlastně jenom mocenským prostředkem? - Odpověď je už v oné sociální stěžejní zásadě, o níž jsem tu mluvil minulý týden, neboť to je vlastně tím zvláštním rysem toho, co jsem vám uvedl jako jakousi sociální vědu, která je čerpána z duchovního světa, že je tak jistá a bezpečná jako matematika. V těchto věcech nejde o to, aby někdo mohl nyní nahlédnout do praktického života a říci: Nu musíme se nejprve podívat, zda ty věci jsou opravdu tak správné. Nikoli, ty věci, které jsem vám uvedl jako jakousi sociální vědu, na základě duchovní vědy, ty jsou něco jako Pythagorova věta. Vezmete-li Pythagorovu větu, víte-li, že čtverec nad přeponou je roven součtu čtverců nad oběma odvěsnami, pak nemůže existovat žádná zkušenost, která by tomu odporovala, nýbrž musíte tuto zásadu uplatnit všude. Tak je tomu se zásadou, kterou jsem vám uvedl jako zásadu sociální vědy a sociálního života. Všechno, co člověk takto získá, že to obdrží za svou práci v sociální souvislosti, to se stává něčím neblahým. Léčivý proces vzniká v sociální souvislosti jen tehdy, když člověk má své živobytí nikoli ze své práce, nýbrž z jiných zdrojů společnosti. Zdánlivě to odporuje tomu, co jsem právě řekl, ale jenom zdánlivě. Právě to dodá práci hodnotu, že se za ni nebude již vyplácet mzda. Neboť k čemu se musí směřovat, arci rozumně, nikoli bolševicky, oddělit práci od obstarávání prostředků k existenci. O tom jsem přece nedávno mluvil. Když někdo nebude odměňován za svou práci, pak ztrácejí peníze jako mocenský prostředek pro práci svou hodnotu. Neexistuje žádný jiný prostředek proti onomu zneužívání, které se dělá s pouhými penězi, než když se vůbec vytvoří taková struktura sociální, že nikdo nemůže být odměňován za svou práci, že zajištění existenčních prostředků přichází zcela odjinud. Pak nemůžete ovšem nikde dosáhnout toho, že by byl někdo pomocí peněz donucován k práci.

Většina z otázek, které se nyní vynořují, se vynořují právě tak, že k nim lidé přistupují konfusně. Má-li se v nich sjednat jasno, může se tak stát jen pomocí duchovní vědy. Peníze nesmějí být v budoucnu žádným ekvivalentem za lidskou práci, nýbrž jen za mrtvé zboží. Jen mrtvé zboží se dostane v budoucnu za peníze, nikoli pracovní síla. To je nesmírně důležité, moji milí přátelé. A nyní uvažte, že právě na základě proletářského světového názoru se v různých podobách ukazuje, že pracovní síla je v moderním industrialismu především zbožím. To je jedna ze zásad marxismu, jedna z oněch zásad, pomocí kterých získal marxismus mezi proletáři mnoho příznivců. Tu vidíte, že se vynořuje ze zcela jiného kouta konfesně a zmateně požadavek, který se ovšem musí splnit ze zcela jiné strany. A lo je tou zvláštností sociálních požadavků naší doby, že pokud se ukazují instinktivně, vycházejí ze zcela správných a zdravých instinktů, jenže se vynořují z chaotické sociální struktury a proto vedou ke konfúsim. Tak tomu je v mnoha oblastech, proto je tak potřebné pojmout skutečně duchovně-vědecky sociální světový názor, neboť jen ten může přinést spásu a ozdravení.

Nyní se otážete. Ano, ale vyvolává to vůbec nějakou změnu? Když někdo je například dědicem, bude si i nadále kupovat zboží za peníze, které má či zdědil a v tom zboží již je pracovní síla jiných lidí. To se tedy nezmění, řeknete. Ale kdybyste pohlédli do celého

působení toho, co se tu děje, když se oddělí obstarávání existenčních prostředků od práce, pak budete usuzovat jinak. Neboť ve skutečnosti to není tak, že by se vyvozovaly jen abstraktní výsledky, nýbrž tu mají věci své reálné účinky. Bude-li to skutečně tak, že se obstarávání existenčních prostředků oddělí od pracovního výkonu, pak už totiž nebudou žádné dědictví. To způsobí takovou změnu struktury, že lidé už nebudou mít peníze jinak než na obstarávání zboží. Neboť když je nějaká věc myšlena reálně, má totiž nejrůznější účinky. Jestliže se oddělí obstarávání existenčních prostředků od práce, má to mimo jiné jeden zvláštní účinek. Mluví-li se o realitách, nemůže se mluvit tak, že snad řeknete: To nenahlížím. To byste také mohli říci: Nenahlížím proč morfium vyvolává spánek. To také nevyplývá z nějaké pouhé pojmové souvislosti, to se vám ukazuje tehdy, když sledujete účinky.

Dnes existuje něco nepřírozeného a to spočívá v tom, že se peníze rozmnožují, když je jen máme. Uložíme si je do banky a dostáváme úroky. To je to nejnepřírozenější, co může existovat, je to vlastně čirý nesmysl. Člověk nic nedělá, člověk si uloží peníze, které ani možná nezískal prací, nýbrž zdědil, uloží si je do banky a dostává za to úroky. To je úplný nesmysl. Nadejde ale nutnost, když se obstarávání existenčních prostředků oddělí od práce, že se peněz použije, když tu jsou, když se vyrobí jako ekvivalent zboží, které tu je. Musí se ho použít, musí cirkulovat. Neboť nastane to reálné působení, že se peníze nebudou rozmnožovat, nýbrž že jich bude ubývat. Má-li dnes někdo určitou sumu jako jmění, tak bude mít asi za 14 let při normálním zúročování skoro dvojnásobek, nic nedělal, jen čekal. Když si takto myslíte proměnu sociální struktury, jak se musí odehrávat pod vlivem té jedné zásady, kterou jsem vám uvedl, tak se peníze nerozmnožují, nýbrž jich ubývá a po jistém počtu let nebude mít bankovka, kterou jsem právě před lety získal, již žádnou hodnotu.

Tím se vyvíjí přirozené hnutí v sociální struktuře, že nastanou takové poměry, že pouhé peníze, které přece nejsou ničím jiným než poukázkou, stanovením, že máme jistou moc nad pracovními silami lidí, že takové peníze budou po nějaké době znehodnoceny, nejsou-li uvedeny do oběhu. Peníze se tedy nebudou rozmnožovat, nýbrž jich bude progresivně ubývat a po 14 ti letech nebo snad po nějaké delší době budou absolutně rovny nule. Jste-li dnes milionářem, pak po 14 ti letech nebudete dvojnásobným milionářem, nýbrž budete ubohým chudákem, jestliže jste mezi tím nic nového nezískali.

Když se toto vysloví ještě v dnešní době, je to pocíťováno tak, jako kdyby člověka svědila jistá zvířátka, smím-li užít tohoto přirovnání. Já vím. neužil bych tohoto přirovnání, kdybych si nebyl povšiml toho, že se auditorium podivně ošívá. Ale protože tomu tak je, protože lidé tu věc pocíťují tak, jako by je svědila nějaká zvířátka, zvítězí bolševismus. Hleďte jen pravé důvody. Zde jsou ty pravé důvody. A neodstraníte to. co tu vzchází, žádným jiným způsobem ze světa, než že se uvolíte zabývat se pravdou. Tu nic nepomůže, že pravda je nepřijemná. A bude podstatným způsobem patřit k výchově lidstva v současnosti a v nejbližší budoucnosti, že se již nebude věřit tomu, že se pravdy smějí pohybovat podle subjektivního uvážení, podle subjektivních sympatií a antipatií. O to se však již může postarat duchovní věda, bude-li přijímána zdravým lidským rozumem. Neboť na tu věc lze také pohlížet duchovně. S oním vágním výrokem, který jsem také již slyšel od anthroposofů, kteří berou peníze do nikou a říkají: To je Ahriman! S tímto vágním výrokem se dnes nic nepořídí. Peníze znamenají ekvivalent zboží a pracovní síly. Je to poukázka na něco, co se děje. Přejdeme-li od pouhé

abstrakce ke skutečnosti, uvážíme-li, že když tu máme deset stomarkových bankovek a zaplatíme jimi někomu, že těmi stomarkovými bankovkami způsobíme, že práce tolika a tolika lidí přejde jako ekvivalent z jedné ruky do druhé, že v těchto bankovkách spočívá moc, že tolik a tolik lidí musí pracovat, pak už stojíme uprostřed života. Pak stojíme v životě se všemi jeho rozvětvenými a impulsy a pak nezůstaneme stát jen u bezmyšlenkovité abstrakce placení penězi, nýbrž pak se budeme tázat. Co to znamená, že nechám jít deset stomarkových bankovek z jedné ruky do druhé, které vybízejí, že tolik a tolik lidí, kteří mají srdce a hlavu a smysly, musí pracovat. Co to znamená?

Odpověď na tuto otázku dá koneckonců jen duchovní pozorování věci. Vezměme nejextrémnější příklad, moji milí přátelé. Předpokládejme, že někdo má, aniž se sám pro lidstvo namáhá, peníze. Takové příklady existují. Chci se zabývat tímto extrémním příkladem. Tedy někdo má peníze, aniž se pro lidstvo namáhá. Za ty peníze si něco koupí. Je dokonce s to zařídit si docela příjemný život tím, že má tyto peníze, které jsou poukázkou na lidskou práci. Tento člověk nemusí být vůbec špatným člověkem, může být dokonce horlivým člověkem. Často přece neprohlédáme sociální strukturu. Nemáme zájem na druhých lidech, to znamená na skutečné sociální struktuře. Myslíme si, že milujeme lidi, když si za zděděné peníze například něco koupíme, nebo když je dokonce i darujeme. Když je darujeme, nečiníme přece nic jiného, než že přimějeme tolik a tolik lidí, aby pracovali pro toho, komu ty peníze darujeme. Je to jen prostředek uplatnění moci. Tím, že je to poukázkou na pracovní sílu, je to prostředek uplatnění moci.

Ale moji milí přátelé, to se přece tak vyvinulo, a to je zrcadlený obraz něčeho jiného. To je zrcadlený obraz toho, o čem jsem se zmínil v minulé přednášce. Upozornil jsem vás na to, že Bůh Jahve ovládal svět po nějakou dobu tím, že ostatní Elohimy vypudil, zatlačil do pozadí, a že se tím nyní již nemůže zachránit před duchy, které tím vyvolal. On vypudil své druhy, ostatních šest Elohimů. Tím převládlo v lidském vědomí jen to, co člověk prožívá jen v embryonálním stavu. Ostatních šest sil, které člověk jako embryo neprožívá, pozbylo účinnosti tím, že se dostalo pod vliv nižších duchovních bytostí. A ve 40. letech 19. století, řekl jsem vám, nemohl se Jahve již zachránit. Tu sem vtrhla pouhá ateistická přírodní věda, protože z Jahveho moudrosti, která se získává v embryonálním stavu, lze pochopit jen Prozřetelnost zevní přírody a tato Prozřetelnost přestala být chápána. Zrcadlovým obrazem toho je oběh peněz, aniž s penězi obíhá zboží. Že peníze jednoduše přecházejí z jednoho člověka na druhého, aniž obíhá zboží. Neboť ať se člověk jakkoli namáhá v nějaké oblasti, v tom co peníze zdánlivě produkují jako peníze, žije ahrimanská síla. Nemůžete něco zdědit, aniž s těmi penězi přechází tolik a tolik ahrimanské síly. Není žádná jiná možnost vlastnit peníze uvnitř sociální struktury způsobem zdravým a prospěšným, než vlastnit je způsobem křesťanským, to znamená získat je tak, že je získáme tím, co vytvoříme mezi narozením a smrtí. Tedy způsob, jak peníze dostaneme, nesmí být zrcadleným obrazem toho, co je jahveovské. Jahveovské je, že se rodíme, to znamená, přejdeme z embrya do zevního života. Zrcadleným obrazem toho je, že dědíme peníze. Vlastnosti, které dědíme pokrevně, jsou zděděny působením přírody. Peníze, které dědíme a sami nevyděláváme, by byly k tomu zrcadleným obrazem.

Tím, že se ještě křesťanské vědomí nerozšířilo, že socialistická struktura je stále ještě vytvářena starou Jahveho moudrostí, nebo jejím stínovým přízrakem románským státním myšlením, tím se přišly všechny ty věci, které z jedné strany způsobily dnešní neštěstí. Řekl jsem, nemá se na věc pohlížet tak abstraktně, když peníze dělají peníze, nýbrž musí se na ně pohlížet podle její skutečnosti. Po každé, když peníze dělají peníze, je to něco, co se odehrává jen zde na fyzické úrovni. Kdežto to, čím člověk je, vždy souvisí s duchovním světem. Co tedy činíte, když sami nepracujete, ale máte peníze a tyto peníze vydáváte a jiný člověk musí za to pracovat? Tu musí ten člověk přinést na trh to, co je pro něho nebeským podílem a vy mu dáte jenom něco pozemského. Zaplatíte jen něčím pozemským, něčím čistě ahrimanským. Vidíte, to je duchovní stránka věci. A kde je Ahriman ve hře, může nastat jen zánik.

Také to je opět nepříjemná pravda, ale nic nepomůže, když si někdo řekne: Nu jsem přece jinak slušným chlapíkem, nebo slušnou ženou, nečiním tedy nic špatného, když zaplatím ze své renty to či ono. Dáváte Ahrimana za Boha. K tomu jsme zajisté v současné sociální struktuře často nuceni. Ale neměli bychom dělat pštroši politiku a věci zastírat, nýbrž měli bychom pravdě pohlížet do očí. Neboť na tom právě mnoho závisí, co má přinést budoucnost, abychom pravdě pohlíželi do očí. Mnohé z toho, co tak katastrofálně lidstvo postihlo, přišlo sem právě z toho, že lidé zavírali oči i oči duševní před tou pravdou, že si vykonstruovali abstraktní pojmy pro právo a bezpráví a nechtějí se zabývat tím, co je skutečné, konkrétní. A o tom pak chceme zítra dále mluvit a vše potom zítra pozvednout k duchovním výšinám.